

TBMM Deprem Araştırma Komisyonu Başkanlığına

Ülkemizin etkili deprem kuşakları üzerinde olduğu, ancak olası afetlere karşı gerekli tedbirlerin yeterince alınmadığı hususu, son İzmir Depremi ile bir kez daha görünür olmuştur. Ülke genelinde yaygın, etkin ve uluslararası standartlarda bir afet yönetim kapasitesinin oluşturulamadığı kanaatindeyiz.

Başta olası İstanbul Depremi olmak üzere, deprem riski altında bulunan şehirlerimizin ve kırsallarındaki yapı stokunun ciddi bir yaklaşımla gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi, deprem öncesi riskleri azaltma, deprem anı ve sonrası kriz yönetiminde yeni bakış açılarına ihtiyaç vardır.

Bu alanlarda yapılacak tüm iyileştirmelerin bütüncül bir afet yönetim modeli ve kurumsal yapılanması gerektirdiği açıktır. Afetlerin yerinden yönetimi anlayışını merkeze alan, sivil toplumun güçlü katılımını öneren, dünya örneklerini dikkate alan önerilerimizin tartışmalarınıza katkı sağlayacağına inanmaktayız.

Komisyonunuzun yürüttüğü çalışmalar ve kamuoyuna yapılan açık çağrıların, tüm kesimlere bir sorumluluk yüklediği inancı ile; afetlerde risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme için yapılması gerekenlere dair önerilerimizi ekte sunuyoruz.

Saygılarımızla

Mehmet Emin Ekmen

Demokrasi ve Atılım Partisi

Genel Başkan Yardımcısı

Yerel Yönetimler ve Şehircilik Politikaları Başkanı

Afet Yönetim Modeli ve Yaklaşımı ile İlgili Önerilerimiz

Dünya büyük bir değişim ve dönüşüm içerisinde. Bu dönüşüm, yönetim stratejilerindeki gelişmeleri de etkilemiş, “toplum merkezli olma”, “çok aktörlü ve aktif katılımçılık”, “çözümlerde ortaklık” gibi yeni yönetim yaklaşımlarını ortaya çıkarmıştır. Afet kaynaklı krizlerde ortaya konan merkeziyetçi politikaların da tek başına “yapılabilir” bir anlam ifade etmediği görülmektedir. Yerelliği öne çıkaran yeni yönetim stratejilerinin hayata geçirilmesi elzemdir.

- Afet yönetiminin paydaşları olan kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, akademik kuruluşlar, medya, sivil toplum arasındaki işbirlikleri artırılmalı, bu paydaşları güçlendirecek teknik ve finansal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) kuruluş amacına uygun olmayan şekilde icra gerektiren faaliyetlerde çok fazla sorumluluk aldığı görülmektedir. Bu durum, afet yönetiminde koordinasyon boşluğu oluşmasına neden olmaktadır. AFAD, bir an önce koordinasyon rolüne çekilmeli, standart belirleyen, destekleyen, denetleyen bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmalıdır.
- AFAD'ın kuruluşu ile birlikte İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri İl Özel İdarelerine (Valiye) bağlanmış, hizmetlerin yerelden yönetilmesi amacına uygun olarak risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirmeye yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi görevi de İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü koordinasyonunda ilgili yerel kurum ve kuruluşlara verilmiştir. Ancak, “On dört İde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile büyükşehirlerde İl Özel İdareleri kaldırılmıştır. Böylece Valilik bünyesinde İl Özel İdarelerine bağlı olarak görev yapan İl Afet ve Acil Durum Müdürlüklerinin konumunun ne olacağı sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunun giderilmesine yönelik olarak da İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri'nin AFAD Başkanlığına bağlanması tercih edilmiştir. Bu durumda, yerel düzeyde afet ve acil durum üst düzey yöneticisi konumunda olan Vali'nin afet ve acil durumlar ile ilgili görevlerini yerine getirmesini sağlayan il müdürlükleri birim olarak Ankara'ya bağlanarak, yerelin yerinden yönetim becerileri zayıflatılmıştır. Yerelin afet ve acil durumlara ilişkin yönetim standartlarını belirleyerek, bu alanda kendilerini geliştirmeleri için personel, ekipman ve mali kaynak destekleri ile güçlendirmeci bir politika izlemesi gereken AFAD, 81 ilin yerel sıkıntılarını ve bugüne kadar çözülmemiş tüm problemlerini de bünyesine alarak kendi işlevlerini de istenilen seviyede yerine getiremez hale gelmiştir. Bu nedenle, mevcut durumda AFAD

başkanlığı bünyesinde bulunan, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüklerinin sevk ve idaresinin Valilikler eliyle yürütülmesine yönelik düzenleme yapılmalıdır. Bu yaklaşım, afetlerin yerelden yönetilmesi gerektiği ilkesine daha uygun olacaktır.

- Yapılacak düzenlemelerde yerinden yönetim ilkesi esas olmalıdır. Yerele yetki devrinin hangi kurum ile (Valilik veya Belediyeler) yapılmasının daha verimli olacağı hususu detaylı olarak tartışılmalıdır. Kurum tercihi dikkat edilmesi gereken bir husus ta yetki çekişmesi yaşanmadan güçlü bir koordinasyonun sağlanmasıdır. Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki yetki ve sorumluluk paylaşımlarındaki belirsizlikler giderilmelidir. Afet risk yönetiminde mevcut durumdaki merkezîyetçi yönetim anlayışı terk edilmeli, yerel yönetimlerin etkinliğini artırmaya yönelik tedbirler alınmalıdır.
- Afet ve Acil durumların koordinasyonu ile ilgili olarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan 112 Acil Çağrı Merkezleri, Güvenlik ve Acil Durumlar Koordinasyon Merkezleri (GAMER) ve AFAD Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezlerinin çakışan görevleri bulunmaktadır. Bazı hallerde çift başlılık durumlarının ortaya çıkmasına neden olan bu iki yapılanmanın gözden geçirilerek, mükerrer yapılanmayı giderecek şekilde örtüştürülmesi sağlanmalıdır.
- İstanbul başta olmak üzere afet riski yüksek, nüfusu çok veya yerleşim alanı geniş illerimizde bulunan Afet ve Acil Durum İl Müdürlüklerinin kapasitesinin ihtiyaca cevap vermesi imkânsızdır. Durum analizi yapılmalı, afet riski, nüfus yoğunluğu, ulaşım gibi kısıtlara göre, İl AFAD Müdürlüklerine bağlı olarak İlçe Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri kurulmalıdır. Nüfus olarak büyük veya yerleşim yeri geniş ilçelerde ise yaygın bir örgütlenme modeli tartışılmadır.
- Mevcut ve olası yerleşim alanlarındaki doğal afet tehlike ve risklerinin belirlenmesi için büyük önemi olan iki farklı çalışma, farklı kurumlar tarafından yapılmaktadır. Jeolojik (afet) etüt raporlarının hazırlanması işlemleri AFAD tarafından, plana esas jeolojik-jeoteknik ve mikrobölgeleme etüt raporlarının onaylanma işlemi ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Bu şekilde aynı amaca hizmet eden işlemlerin bütünlüğü bozulmakta, çok başlılık sorunu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, AFAD kuruluş amacının dışında iş ve işlemler ile uğraşarak asli amacından uzaklaşırken, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ise asli sorumlu olduğu bir alandaki faaliyetleri eksik kalmaktadır. Bu nedenle, her iki çalışmaya ait iş ve işlemlerin asıl

sorumlusu olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yapılmasına yönelik düzenlemeler bir an evvel yapılmalıdır.

- Afet ve acil durumlarda görev ve sorumlulukları bulunan kamu kurum ve kuruluşları, görev alanlarına göre afet yönetim birimleri (şube müdürlükleri, grup başkanlığı vs) kurmalıdır. Atama ve görevlendirmelerde liyakat esasına uyulmalı, afetlerde uzman olmayan kişiler görevlendirilmemelidir. Afet ve acil durumlarda görev ve sorumluluğu bulunan paydaş kurum ve kuruluşlarda, sorumluluk alanlarına göre, afet yönetiminde uzmanlaşmayı esas alan kariyer sistemi kurulmalıdır (Afet Lojistiği, İnsani Yardım, Hasar Tespit, Acil Durum Yönetimi, Sağlık Hizmetleri, Psikososyal destek vs).
- Afet ve acil durumlar birçok meslek disiplinini içerisinde barındıran, disiplinler arası çalışmalar yapılmasını gerektiren bir alandır. Bu alanda, araştırmacı ve akademisyenlere daha büyük oranda AR-GE destekleri sağlanmalıdır.
- Afet ve acil durum hallerinde, acil ve genel sağlık hizmetlerinin etkin biçimde yapılabilmesini sağlamak amacıyla, T.C. Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün müdahale planlarını yerel idareler ile planlama ve koordinasyon ile hazırlaması gerekmektedir.

Afet Mevzuat Yapısındaki Düzenlemelere İlişkin Önerilerimiz

Bütünleşik ve uluslararası normlara uygun bir afet yönetimi sisteminin kurulabilmesi, merkezi ve yerel düzeydeki tüm kurum ve kuruluşların, görev, yetki ve sorumlulukların aşağıdaki ilkeler ışığında düzenlenmesi ile mümkündür.

- 7269 sayılı Afet Kanununda afet risklerinin azaltılması çalışmalarına yeterince yer verilmemiştir. Kanun, daha çok afet sonrası süreçlerini ve bazı afet türlerini kapsamaktadır. Kanun, risk yönetimi çerçevesinde yeniden ele alınmalıdır. Bütün afet türlerini kapsayacak şekilde, afet yönetiminin tüm safhalarını tanımlayan, ilgili kurum ve kuruluşları, sorumluluklarını ve görev dağılımlarını gösteren, mekânsal planlama mevzuatı ile ilişki kuran, mevcut yerleşim yerleri ve yapıların afete dayanıklı hale dönüşümünü sağlayacak araçları da içeren çerçeveye kavuşturulmalıdır.
- 7269 sayılı kanunun 29 uncu maddesinin 8 inci fıkrası (Ek fıkra: 9/5/2012-6305/16 md.) ile “Zorunlu deprem sigortası kapsamındaki binalar için, bu Kanundan ve ilgili diğer mevzuattan doğan Devletin konut kredisi açma ve bina yaptırma yükümlülükleri, zorunlu deprem sigortası yaptırılmamış olmasının tespit edilmesiyle birlikte ortadan

kalkar,” denilerek zorunlu deprem sigortası yaptırmayanlara devlet yardımı yapılmayacağına hükmedilmiştir. Ancak bu hüküm aynı kanunun Geçici 26. Maddesi ile işlemez hale getirilmiştir/getirilmektedir. Şöyle ki; her afetten sonra “...depreminde kanunun 29 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan kısıtlamalar uygulanmaz” denilmek suretiyle 29. Madde ile getirilen hüküm ortadan kaldırılmaktadır. Bir taraftan zorunlu deprem sigortasını yaygınlaştırmak için genel hüküm getirilmiş, diğer taraftan her afetten sonra geçici 26 ıncı maddeye yapılan eklemelerle bu genel hükmün ve zorunlu deprem sigortasının uygulanmasına engel olunmuş/olunmaktadır.

- Afetler ile ilgili mevzuat, afet risklerinin oluşmasını önleyecek araçlardan yoksundur. Afet Mevzuatı, tüm yönleriyle yeniden ele alınmalı, bir bütünlük içinde etkin bir afet yönetim sisteminin oluşturulmasına yönelik gerekli tüm değişiklikler yapılmalı, ilgili kanunların aralarında dil ve anlayış birliği sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlere, afet (deprem) risk azaltma başta olmak üzere, afet yönetiminin tüm safhalarında etkin görev ve sorumluluklar verilecek şekilde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Belediyelerin afet ve acil durumlara karşı hazırlıklarını düzenleyen 5393 sayılı Belediye kanununun 53. Maddesi ve Büyükşehir belediyelerinin afetlerle ilgili planlama, hazırlık ve risk önleyici tedbir görevlerinin tanımlandığı, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 7/u maddeleri mevcut durumda uygulanmamaktadır. Mevcut kanunların uygulanmasını sağlayıcı denetim tedbirleri alınmalıdır.

AFET SÜREÇLERİNE İLİŞKİN ÖNERİLERİMİZ

Risk ve Zarar Azaltma

Afet tehlikelerine karşı en etkin mücadele, müdahale tabanlı afet yönetim anlayışından afet risklerinin azaltılmasını esas alan bir yönetim anlayışına geçilmesi ile mümkündür. Bu durum afet risk azaltma ve yeni riskleri önleme anlayışının tüm sektörlere yerleştirildiği etkili bir afet yönetim sürecini gerektirir. Can ve mal kayıplarının en aza indirilmesi maksadıyla yapılan afet risk azaltma çalışmaları, afet yönetimi uygulamalarının en önemli bileşenidir.

- Mevcut veri tabanının yetersiz ve işlevsiz olduğu dikkate alınarak; deprem başta olmak üzere afetler konusunda çalışma yapan araştırmacıların ve karar vericilerin

faýdalanacağı her türlü bilgi, belge ve istatistiksel bilgilerin, bir araya getirildiği Uluslararası normlara uygun bir afet (deprem) veri tabanı kurulmalıdır.

- Deprem riski altındaki illerimiz başta olmak üzere, İl Afet Risk Azaltma Planları bir an önce tamamlanmalıdır. Bunun için ihtiyaç olan ilin afet geçmişi, gerekli harita katmanları (yerleşime uygunluk, taşkın, heyelan, deprem tehlike haritaları, yangın haritası vb), kritik tesisler ve alt yapılar, etkilenecek nüfus, yapı stoku gibi bilgilerin CBS (Coğrafi Bilgi Sistemi) tabanlı olarak bu verilerin hazırlanması ve yerel yönetimlerin kullanımına sunulması gereklidir.
- Belediyelere, bütünleşik afet tehlike ve risk haritalarının hazırlanmasına yönelik çalışma yapma ve bu çalışmaların imar planlarına yansıtılması yükümlülüğü getirilmelidir. Bölgesel planlardan uygulama imar planına kadar tüm planlama süreç ve kademelerinde afet tehlikesi ve risk haritalarının dikkate alınması sağlanmalıdır.
- Belediyeler tüm imar planlarını gözden geçirmeli, deprem mevzuatına uygunluk göstermeyen imar planları revize edilmelidir.
- Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde acil bir durum karşısında insanların toplanacağı alanların belirlenmesi yasal bir zorunluluktur. Uluslararası standartlarda toplanma alanları kişi başı 1,5 metrekarelik bir alanın sağlanması yönündedir. Toplanma alanları Uluslararası standartlar ile uyumlu, istifade edecek kişi sayısına göre belirlenmelidir. Deprem sonrası kullanılacak toplanma alanlarının imar planlarına işlenmesini sağlayacak şekilde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Başta İstanbul olmak üzere, deprem riski altında bulunan yerleşim birimlerinde mikrobölgeleme çalışmaları öncelikle yapılmalı ve kısmen yapılmış olanlar (örneğin İstanbul) tamamlanmalıdır.
- Meydana gelen bir depremin merkez üssünden kilometrelerce uzaktaki yapıların yıkılmasının sebeplerinden biri olan zemin sıvılaşmasına yönelik, MTA tarafından yapılan, sıvılaşmaya yatkınlık haritaları tüm bölgeleri içine alacak şekilde yapılmalı ve ivedilikle tamamlanmalıdır.
- Çıkarılan imar afları, ülkemizde yerleşme ve yapılaşmaların kural dışı, denetimsiz ve güvensiz olarak gelişmesinin başlıca nedeni olmuştur. İmar aflarının (barışı)

çıkarılması engellenmelidir. İmar affı kabul edilecek düzenlemelerin TBMM’de uzlaşmayı zorunlu kılan nitelikli karar yeter sayısı aranarak yapılması sağlanmalıdır.

- Kanunla belediyelere afet ve acil durumlara ilişkin belirli bir oranda bütçe ayırma zorunluluğu getirilmiştir. Ancak bu bütçe, belediyeler tarafından ya kullanılmamakta, ya da afet sonrasında kullanılmaktadır. Belediyelerin bu bütçelerini afet riski azaltması başta olmak üzere afetin tüm süreçlerinde etkin olarak kullanılmasını sağlayıcı tedbirler alınmalıdır.
- Kentsel dönüşümler, şeffaflık, hesap verebilirlik, tarafsızlık, bilimsellik, verimlilik, çevre dostu ilkelerine bağlı kalınarak; sadece afet tehlikesi, etkilenecek nüfus ve finansal gereksinim gibi parametre kısıtları altında önceliklendirilerek yapılmalıdır.
- 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi kanununda, belediyelerin yatırıma ilişkin yıllık bütçelerinin yüzde beşini kentsel dönüşüm için ayırmak zorunda olduklarına hükmedilmektedir. Deprem riski yüksek olan belediyelerde bu oran yüzde on olarak kullanılabilir. Ayrıca Belediyelerin bu bütçeyi oranında ve yerinde kullanmaları yönünde denetim ve yaptırım mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Deprem riski altında bulunan illerimizin bir bölümü deprem tehlikesine karşı teknik, hukuki, sosyal ve mali açıdan alınacak önlemleri içeren Deprem Master Planlarını hazırlamışlardır. Ancak geçen zaman içinde değişen koşullara göre bu planların revizyonları ya yapılmamıştır ya da bazı illerimizde hiç hazırlanmamıştır. Deprem riski altında bulunan illerimizde Deprem Master Planlarının hazırlanması ve değişen koşullara göre revize edilmesi sağlanmalıdır.
- Depremlere karşı kritik altyapı ve tesislerin (ulaşım, haberleşme, sağlık tesisleri, elektrik, su, kanalizasyon, barajlar, petrol ve doğalgaz boru hatları, kültürel ve tarihi eserler) korunmasına yönelik tedbirler öncelikli olarak ele alınmalıdır.
- Tarihi ve kültürel yapılara yönelik sismik riskler belirlenmeli, tarihi ve kültürel mirasın olası bir depreme karşı korunmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu kapsamda afet öncesi risk azaltma planları hazırlanmalı, afet sırası ve sonrası için acil müdahale eylem planları hazırlanmalıdır. Sismik risklere karşı yapısal olarak yeterli güvenliğe sahip olmayan tarihi yapıların onarım ve yapısal iyileştirmeleri konusunda uyulması gereken imalat kuralları belirlenmeli ve tarihi yapılarda bu kurallara göre güçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

- Yeni yapılacak binaların, tüm altyapı tesislerinin ve kritik altyapıların bilgi, beceri ve deneyimleri belgelendirilmiş sertifikalı/profesyonel mühendisler tarafından yapıldığı ve tasarlandığı “Yetkin Mühendislik Sistemi” hayata geçirilmelidir. Belirli standartlara ve tecrübeye sahip olmak koşulu getiren “Sertifikalı Yapı Müteahhidi” sistemi hayata geçirilmelidir.
- Afetlere karşı dirençli yapılar oluşturmak, iyi malzeme kullanımı ve güçlü mühendisliğin yanı sıra nitelikli işgücü ile sağlanabilmektedir. Bu çerçevede, AB müktesebatına uyum çalışmalarıyla inşaatlarda görev alan işçiler için getirilen “İşgücünde Mesleki Yeterlilik” sistemi 2012 yılında hayata geçirilmiştir. Pratikte uygulama şansı bulamamış olan bu sistemin yaygınlaştırılarak uygulamaya alınmalıdır.
- Yapı denetim sistemi, yetkin mühendisliğe dayalı, teknik bilgi ve ahlak kurallarına uyumun gözetildiği, caydırıcı yaptırımlar içerecek şekilde, imar ve yapılaşma sisteminin bir parçası olarak revize edilmelidir. Kamu binaları da dahil olmak üzere tüm binalar yapı denetim kapsamına alınmalıdır.
- Tüm binalar için bina kimlik sisteminin bulunması önemlidir. Tıpkı araçlarda olduğu gibi, yapılar için de muayene sistemi kurulmalıdır. Yapıların belirli dönemlerde incelenmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır. Yapılan denetim sonuçlarına, bina kimlik sistemi içinde yer verilmelidir. Adres bilgilerinin coğrafi koordinatlarla birleştirilmesi ile oluşturulan İçişleri Bakanlığı Mekânsal Adres Kayıt Sisteminde bina kimlik bilgilerinin de içinde olduğu yapı bilgilerine yer verilmelidir.
- Yapı malzemelerinin hem üretim hem de uygulama safhalarındaki denetimlerinin ciddi bir şekilde yapılması sağlanmalıdır. Gerekli cezai müeyyideler usulsüzlükleri kayırcı boşluk ihtiva etmemelidir.
- 2019 yılında yürürlüğe giren “Elektronik Beton İzleme Sistemini”, her bölgede etkin şekilde uygulamaya imkân verecek şekilde alt yapı oluşturulmalıdır ve bu uygulama yaygınlaştırılmalıdır.
- Deprem riskine karşı, risk ve zarar azaltma çalışmalarının yapılabilmesine imkân verecek kaynak fonlar oluşturulmalıdır.
- Zorunlu Deprem Sigortası, yok edilemeyen ve önlenemeyen risklerin paylaşılmasına yönelik önemli bir uygulamadır. Ancak, afetzedelerin kayıplarının karşılanmasında

sigorta sistemi dışında kamu kaynaklarının kullanılmasına devam edilmektedir. Bu durum, bir deprem anında, kamu maliyetlerini artırmaktadır. Sigorta sistemi, depremden etkilenen toplulukların konut dışında kalan kayıplarının da karşılanması yönünde geliştirilmeli, buna göre fonlanmalıdır.

- Mesken olarak kullanılan yapıların önemli bir kısmında DASK bulunmamaktadır (Sigortalılık Oranı %56,80). DASK takip sistemi kurulmalı ve DASK daha fazla yaygınlaştırılarak DASK' ı olmayan yapı kesinlikle kalmamalıdır. DASK kapsamı uygun modellerle diğer yapı türlerini ve köy yerleşim alanlarında bulunan meskenleri de kapsayacak şekilde genişletilerek devletin afetlerden kaynaklanan mali yükü azaltılmalıdır. DASK' da biriken fonlar etkin ve şeffaf bir biçimde yönetilmelidir. Deprem riskine karşı finansman kaynakları çeşitlendirilmeli ve bu kapsamda “Afet Tahvilleri”, “Deprem Tahvilleri” gibi araçlarla sermaye piyasalarından çok uzun vadeli finansman imkânları temin edilmelidir.
- İstanbul Valiliği İstanbul Proje Koordinasyon Birimi İPKB tarafından, 2006 yılında faaliyete geçirilen “İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (İSMEP)”, İstanbul’da önemli risk azaltma çalışmaları yerine getirmiştir. İSMEP’ in elde ettiği başarı dikkate alındığında, İSMEP benzeri yapılanmalar deprem riski yüksek diğer illerimiz için de ele alınabilir. Ayrıca, İSMEP’ in kamu binalarının güçlendirilmesi ya da yeniden yapılması görevinin, kamu binaları dışındaki yapıları da kapsayacak şekilde genişletilebileceği bir model (ortak çalışma platformu vs) üzerinde durulmalıdır.

Hazırlık ve Müdahale

Afetlere etkin müdahalede bulunabilmek için sistemli bir hazırlık sürecine ihtiyaç vardır. Amaç, afet anında rol alan paydaşların görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, gerekli olan tüm kaynak ve hizmetlerin önceden planlanması, afet anında etkin bir müdahaleyi sağlayacak kapasite tesisi ve halkın afetler konusunda farkındalık seviyesinin artırılmasıdır.

- Afet ve acil durumlara ilişkin müdahale çalışmalarında görev alacak kurum ve kuruluşlara ait rolleri ve sorumlulukları tanımlamak, afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensiplerini belirlemek maksadıyla hayata geçirilen Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) önemli bir çalışma olarak sistemde yerini almıştır. Ancak, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile kurum ve kuruluşların yapısında yapılan değişikliklerin geçen bunca zamana rağmen planlara tam olarak

yansıtılmadığı görülmektedir. TAMP, değişen şartlara göre bir an evvel yenilenmelidir.

- Olası bir deprem anında TAMP kapsamında gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler, özellikle İstanbul gibi metropol şehirlerde yerelin sahip olduğu mevcut kapasiteler ile gerçekleştirilmesi imkânsızdır. Müdahale kapasitesinin, en kötü deprem senaryosu baz alınarak arama kurtarma başta olmak üzere insan, teknik donanım, fiziki altyapı, araç vb yönünden artırılmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.
- Deprem başta olmak üzere afetler sadece kamu kaynakları ile üstesinden gelinebilecek olaylar değildir. Afetlere müdahale gücünün belirlenmesi için kamu, özel ve sivil toplumun sahip olduğu insan, makine, teçhizat kapasiteleri bilinmemektedir. Bu da ihtiyaç tespitinin ilk adımını oluşturan, mevcut durum analizinin yapılmasını imkânsız kılmaktadır. Kamu, özel sektör ve sivil toplumun sahip oldukları insan, makine, araç, ekipman ve teçhizat gibi tüm kaynakların “Afet Yönetim Karar Destek Sistemi” (AYDES) üzerinden güncel veri girişleri yapılmalıdır.
- Kitle iletişim araçları vatandaşların ve yöneticilerin krizle ilgili bilgi almasını sağlayan en önemli merkezlerdir. Medyanın doğru ve güvenli bilgiye gecikmeksizin ulaşabilmesi sağlanmalı ve resmi kanallardan doğru bilgi paylaşımları hızlıca yapılmalıdır. Ancak bu şekilde halk, doğru ve güvenilir bilgilere ulaşabilir. Halk, yeterli ölçüde bilgilendirilmediği zaman, ihtiyaç duyduğu bilgiyi farklı yollardan sağlamaya çalışacaktır. Bu ise bir takım provokasyonlar ve suiistimallere açık bir durumdur. Ayrıca travmaları tetikleyecek görüntülerin medya ve sosyal medyada yer alması önemli sorunları da beraberinde getirecektir. Bu nedenle afet yönetim sistemi içerisine etkin ve doğru iletişim stratejileri mutlaka dâhil edilmelidir. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarında basınla ilişkiler konusunda uzman kişiler bulunmalıdır.
- Afet depolarının yönetimi ve malzemelerin afet bölgesine sevk edilmesi görevi, afetlerde geçici barınma ve lojistik depo yönetimi konusunda altyapı ve tecrübesi ile birikim sahibi olan Türk Kızılay’ına devir edilmelidir.
- Mevcut uygulamada geçici barınma çözümü olarak konteyner kentler kurulmakta, afetzedede vatandaşlarımız kalıcı konutlarına geçene kadar konteyner kentlerde ikamet etmektedir. Afetzedeler için geçici barınma çözümü olarak sunulan konteyner kentlerin kurulumu oldukça yüksek maliyetlere katlanmayı gerektiren emek yoğun faaliyetlerdir.

Üstelik afetzedeler kalıcı konutlarına geçtikten sonra konteyner kent için yapılan alt ve üst yapı çalışmaları boşa gitmekte, atıl kalan konteynerlerin çoğunluğu kullanılamaz şekilde hurda durumuna düşmektedir. En önemlisi de konteyner kentlerde ikamet eden vatandaşlarımızın, sosyal alışkanlıklarında yaşadıkları mahrumiyetlerden dolayı sosyal hayatları olumsuz etkilenmektedir. Afetzedelerin kalıcı konutlara yerleşimlerinden önce geçici barınma çözümleri için kira yardımı ve kamu misafirhanelerinden faydalanma alternatifleri birinci öncelik olarak düşünülmelidir. Bu sayede vatandaşlarımız alışkın oldukları mesken koşullarından tamamen uzaklaşmayacak, sosyal hayatları da çok fazla etkilenmeyecektir.

- Acil barınma ihtiyacının en etkin şekilde karşılanması çok sayıda çadırın hızlı şekilde afet bölgesine ulaştırılması ve bu çadırların afet bölgesinde az sayıda kişi ile hızlıca kurulabilmesidir. Mevcut durumda, AFAD stoklarında yer alan çadırlar, hacim ve ağırlık olarak çok fazla yer kaplamakta ve afet bölgesine sevki konusunda optimum bir çözüm sunmamaktadır. (Bir TIR ile yaklaşık olarak 100 çadır sevk edilebilmektedir.) Ayrıca mevcuttaki çadırların bir tanesinin kurulumu en az dört veya beş kişi ile yapılabilmektedir. Lojistik planları optimize eden ve hızlı kurulabilme özelliğine sahip pratik barınma alternatifleri üretilmelidir.
- Kentsel dönüşüm maksadıyla yapılan etüt çalışmaları neticesinde riskli olarak tespit edilen binalar, olası bir depremde “ilk zarar görece binalar” olarak kategorize edilmeli, arama kurtarma planlarında birinci öncelikli müdahale noktası olarak planlarda yer verilmelidir. Keza yurt, hastane, huzur ve bakım evi gibi binaların da öncelik durumları planlara işlenmelidir.
- Zemin ve yapı olarak depremden hasar görmeyecek durumda olduğu tespit edilen okul, cami, AVM gibi sosyal donatılar toplanma ve geçici barınma alanı olarak değerlendirilmelidir.
- Afet anında kesilmeyecek, bloke olmayacak, gerektiğinde kapasitesi dinamik artırılabilecek, hızlı ve etkin “Kesintisiz ve Güvenli Haberleşme Sistemleri” kurulmalıdır. Bu kapsamda; Depremlerde görevli afet yönetim birimleri arasında özellikle GSM/LTE Hücresel Haberleşme sisteminde ve gelecekteki 5G haberleşmesindeki dilimleme özellikleri ile “öncelikli ses/veri” haberleşmesine geçilmesi ile çok büyük farklılık ve düşük maliyetle güvenli haberleşme yapılabilmesi mümkündür. Bu özelliğin öncelikle afet birimleri arasında ve sensor ağındaki veri kaynaklarına

açılması ile ülkemizin afet durumunda öncelikli haberleşme ihtiyacı sistematik olarak çözümlenmiş olacaktır.

- Kesintisiz ve güvenli haberleşmenin yapılabilmesi için, hangi şart ve durumda, öncelikli LTE/5G Cep telefonu, uydu telefonu, uydu terminali, sayısal telsiz, gezgin Wi-Fi ile kısa mesaj/konum bilgi iletimi sistemlerinin kullanılması düzenlenmelidir.
- Halkımızın ve devlet kurumlarının maruz kalınan hava taarruzları ile kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer (KBRN) tehdit ve tehlikelerine ve/veya afet tehdidine karşı uyarılmasını sağlamak amacıyla ikaz ve uyarı sistemleri kullanılmaktadır. Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) tabanlı haber alma ve yayma sistemi, hücresel yayın, SMS, mobil uygulama, televizyon, radyo ve sosyal ağlar üzerinden de uyarı gönderilmesini sağlayan, anons yeteneğine sahip sirenlerle ikaz alarm yayını yapabilen ikaz ve uyarı sistemleri ülke genelinde bir an evvel uygulamaya alınmalıdır.
- Afet hallerinde gerekli acil tıbbi müdahale ve sağlık hizmetlerinin hızlı ve etkin bir şekilde yapılabilmesi için yerel düzeyde potansiyel ihtiyaç analizleri ve ilgili planlamalar yerel yönetimler ve AFAD ile koordineli şekilde yapılmalıdır.
- Arama kurtarma faaliyetlerinin itfaiye teşkilatları içinde yapılandırılması, arama kurtarma faaliyetlerinin daha etkin, hızlı ve verimli olmasını sağlayacaktır. Ülkemizde itfaiye teşkilatları belediyeler bünyesinde yer almaktadır. İtfaiye teşkilatının, arama kurtarma faaliyetlerine de katılacak şekilde yeniden yapılandırılması faydalı olacaktır.
- Arama ve kurtarma personel sayısı, ülkemizin içinde bulunduğu deprem riski ile doğru orantılı değildir. (Dünyada arama kurtarma personelleri ve gönüllüler itfaiye teşkilatları içinde yer almaktadır.) Örneğin uluslararası örneklerinden afet ve acil durumlarda görev alan personel sayılarını kıyaslırsak; ABD’ de 1 milyon kişi başına düşen itfaiyeci sayısı gönüllüler dahil 3562,30 kişi, Japonya da 8083,55 kişi, Rusya da 8251,75 kişi, Yunanistan da 1451,61 kişi iken, ülkemizde ise 1 milyon kişi başına düşen itfaiyeci sayısı arama kurtarma personeli de dahil sadece 160 kişidir. Örneğin ABD de toplam itfaiyeci sayısı içindeki gönüllü sayısı %74, Japonya da %86, Almanya da %94 iken ülkemizdeki bu rakam yok denecek kadar azdır. Bu sayının gönüllüler dâhil artırılması yönünde ivedi kararlar alınmalıdır. Mevcut durum haliyle bakıldığında, olası bir İstanbul depreminde 48 bin binanın ağır hasarlı ve enkaz haline

geleceği senaryosuna göre (Kandilli senaryosu - 2018), uluslararası standartlara göre en az 960 bin arama kurtarma personeline ihtiyaç duyulacağı unutulmamalıdır.

- Sivil toplumun geliştirilmesini ve gönüllü katılımlarını artırıcı yönde teşvik ve destekler uygulamaya konulmalıdır. Meslek odaları ve sivil toplumun kaldırılması ya da teknik anlamdaki yeterlilik denetimleri dışındaki denetim uygulama ve yaptırımları (kayıyum atamak gibi) derhal terk edilmeli, aksine bu kuruluşları güçlendirecek destek mekanizmaları oluşturulmalı, alınacak kararlara katılımları sağlanmalıdır.
- Karada gerçekleşen afet ve acil durumlara havadan müdahale edebilecek, havadan arama-kurtarma kapasitesi oluşturulmalıdır.
- Kamuoyunun afet bilincinin istenen seviyede olmaması alınacak tedbirlerin hedefine ulaşmasını güçleştirir. Temel afet bilinci oluşturmak kapsamında bugüne kadar yapılan çalışmalar yetersizdir. 2021 yılının “Afet Eğitim Yılı” olarak belirlenmesi olumlu bir adım olmakla birlikte bu eğitimlerin klasik bir eğitim anlayışı ile değil, eğitim iletişimi olarak ele alınması yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Kamuoyunun tüm kesimlerine ulaşabilecek, sıkıcı olmayan, kitle iletişim araçlarının yoğun olarak kullanılması şeklinde olmalıdır.

İş Yerlerinin Depremlere Hazırlanmasına İlişkin Önerilerimiz

Depremler can ve mal kayıplarına yol açarak günlük yaşamın devamlılığını sekteye uğratmasının yanı sıra, ağır ekonomik ve sosyal kayıplara da yol açarak gelişme ve kalkınmayı da olumsuz etkilemektedir. Örneğin, nüfusumuzun yaklaşık yüzde 30'luk bölümünün yaşadığı ve Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) içindeki payı yüzde 47 olan Marmara Bölgesi'nde, İstanbul'u da etkileyecek bir depremde, can ve mal kayıplarının yanı sıra, yapısal ve yapısal olmayan hasarlara bağlı kayıpların sadece İstanbul için on milyarlarca Amerikan Doları olacağı tahmin edilmektedir (İSMEP' in bir çalışmasına göre 120 milyar USD). Böylesine ağır bir ekonomik tablo ile karşılaşmamak için alınması gerekli önemli tedbirlerden biri de işyerlerinin depremlere karşı hazır hale getirilmesidir.

- Ülkemizdeki işletmelerin %98'i KOBİ'lerden (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) oluşmaktadır ve istihdam edilenlerin de %78'i KOBİ'lerde çalışmaktadır. Dolayısıyla KOBİ'ler başta olmak üzere tüm sanayii işletmeleri ve işyerlerinde afet farkındalığı oluşturulmalı, iş yerlerinin depremler karşısında daha dayanıklı olmasına yönelik önlemler alınmalıdır. İşyerlerinin acil durum planı hazırlamaları ve belirli periyotlarda

atbikat düzenlemeleri, ulusal çapta düzenlenen atbikatlara, sahip oldukları risk çerçevesinde belirlenen senaryolar dâhilinde iştirak etmeleri sağlanmalıdır.

- İş yerlerinin olası bir deprem sonucunda faaliyetlerinin kesintiye uğramaması ve hizmetlerinin devamlılığının sağlanması için “İş Sürekliliği Planları” hazırlamaları sağlanmalıdır. Bu hususta kanun ile düzenlemeler yapılmalıdır.

Afetlerde İyileştirme Faaliyetlerine İlişkin Önerilerimiz

Afet sonrası iyileştirme çalışmaları; müdahale sürecinin tamamlanmasından hemen sonra başlayarak afete uğramış yerleşim yerlerinde, olması muhtemel yeni afet risklerini de tespit ederek afet öncesinden daha güvenli ve gelişmiş bir yaşam çevresinin oluşturulması amacıyla alınan kararlar ve yürütülen faaliyetlerin tümüdür. Ülkemizde afetlerden sonra hayatın normale dönmesini sağlamak amacıyla yapılan iyileştirme çalışmaları, haberleşme, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, sosyal ve kültürel faaliyetler ile ekonomik faaliyetlerin yeniden tesis edilmesi ve geliştirilmesini ve geçici/daimi iskân çalışmalarının yürütülmesine yönelik faaliyetler sayılabilir.

- Hasar tespit çalışmaları için, uygulama kolaylığına sahip, standart bir hasar tespit yöntemi belirlenmeli, hasar tespit çalışmaları konunun uzmanı mühendisler tarafından uygulanmalıdır. Hasar tespit çalışmalarında ilgili meslek odalarından da istifade edilmelidir. Hazırlanan hasar tespit raporlarına şeffaflık ilkesi gereği ilgilileri (Kamu, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, Meslek Odaları) tarafından erişim kolaylıkları sağlanmalıdır.
- Afetzedelerin, yıkılan veya ağır hasar gören binalarla olan mülkiyet ilişkilerini ve yeniden yapılacak binalardan veya verilecek inşaat kredisinden yararlanabilme durumlarını ifade eden, hak sahipliği kavramı yeniden gözden geçirilmelidir ve tanımlanmalıdır. Mevcut hak sahipliği sisteminde, mesken ve işyerleri için mülkiyet sahibi olmayan kişiler ve mülkiyeti tüzel kişilere ait olan binalar kapsam dışında kalmaktadır. Mülkiyet hakkı bulunmadığı veya tüzel kişiliğe sahip olduğu için hak sahibi kabul edilmeyen afetzedeler için de konut veya işyeri edinebilmelerine yönelik alternatif çözümler oluşturulmalıdır.
- Deprem sonrası hayatın bir an önce normale döndürülmesine yönelik olarak deprem olması muhtemel yerler için “Yerel Afet İyileştirme Planları” hazırlanmalıdır. Bu

planlar, hayatın eskisinden daha iyi bir noktaya nasıl taşınacağını öngören sosyal, ekonomik, halk sağlığı perspektiflerini içeren uzun vadeli iyileştirme stratejilerini de içinde barındırmalıdır.

- Deprem sonrası yapılan iyileştirme faaliyetlerinden biri de psikososyal destek hizmetleridir. Psikososyal destek sadece ilk yardım dönemi ile sınırlı değildir. Bu desteğin iyileştirme ve geliştirme sürecinde de sürdürülmesi sağlanmalıdır. Acil durumlar öncesinde psikolojik destek mekanizmalarının oluşturularak, psikososyal müdahale personelinin niteliklerini geliştirmeye yönelik tedbirler alınmalıdır. Bu bağlamda deprem sonrası oluşan panik, korku ve travmaları tetikleyecek görüntülerin medya ve sosyal medyada yer almaması için alınabilecek tedbirler özel olarak çalışılmalıdır.
- Geçmiş afet tecrübeleri, özellikle riskli birey gruplarının (kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler) afetlere karşı daha kırılgan bir yapıda olduklarını göstermektedir. Bu nedenle, afetler sonrası yapılan psikososyal destek çalışmalarının bu kırılgan grup öncelikli olarak yürütülmesi planlanmalıdır. Afet yönetim sistemi içerisinde riskli birey gruplarına duyarlı bir afet yönetim anlayışı olmalıdır. Ancak ne kanunlarda ne de afet planlarında, riskli birey gruplarına (çocuklara, yaşlılara, engellilere ve kadınlara) yönelik bir önlem bulunmamakta ve bu riskli birey gruplarına duyarlı bir politika da izlenmemektedir. Afetlere müdahale ve iyileştirme çalışmaları için kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, yabancılar gibi özel ihtiyaçlılar da dikkate alınarak hazırlıklar yapılmalı, afet ve acil yardım planlarında kadınların katılımı ve kapasitesi de göz önüne alınmalıdır.